

El Castell de Solivella i el seu museu d'interpretació

Enric Capdevila i Torres

La construcció del castell de Solivella destacava per les grans i fortes muralles i torres de defensa, algunes de forma quadrada i altres rodones; pels merlets amb matacans, pel pati al bell mig del qual es trobava el brocal de la immensa cisterna coronat amb la imatge de l'arcàngel Sant Miquel, sostingut per dos àngels amb l'escut dels Llorac; per l'escala espaiosa amb passamà treballat que donava accés a les estances superiors, i per les grans sales, galeries, xemeneies dins les cambres, bigues artístiques, peanyes de gust refinat, pedres cisellades i baixos, destinats a les feines agrícoles i d'administració del propi castell.

Aquest monument fou vestit i revestit amb les millors gales dels corrents artístics de cada moment, i esdevingué una joia destacable del gòtic florit català. Sabem que el seu interior atresorava tapissos, quadres i retaules, dels qual destaca el que fou obrat l'any 1418 (?) per Mateu Ortoneda dedicat a Mare de Déu. Aquest ha estat objecte d'atenció per part d'artistes i intel·lectuals del país, així com del Centre Excursionista de Catalunya pel seu valor patrimonial i històric. Així tenim que Claudi Lorenzale, l'any 1845, quan féu estada al monestir de Poblet, es va desplaçar fins a Solivella atret per la joia monumental

del castell palau, del qual va pintar un quadre del pati, tot destacant el brocal de la cisterna i l'escala d'accés a la planta noble.

El castell de Solivella, el trobem documentat el 1076 en l'indret conegut com a puig d'Olivella o Olivela. Com molts dels castells catalans, fou un signe del domini senyorial vers el poble i els seus vassalls.

Va pertànyer entre els segles XIII i XIV a Santes Creus. Es vengué el 1324 a la família d'Arnau Massagué, i la seva propietat fou traspasada diverses

EL CASTELL DE SOLIVELLA

El castell de Solivella a finals del segle XIX.

A l'esquerra: pati del castell amb l'escala noble (actualment al palau Maricel de Sitges) i la imatge de Sant Jordi amb l'escut dels Llorac.

Fotografies: *Album Pintoresch i Monumental de Catalunya*, d'Heribert Mariezcurrena. Associació Catalanista d'Excursions Científiques, Barcelona 1879-1880.

EL CASTELL DE SOLIVELLA

Fotografia de Pere Català i Pic dels anys 1918-1920, que procedeix del fons Fons Pere Català Pic, Editorial Dalmau.

Estat actual del castell una vegada restaurat. Fotografia: Capdevila Solé.

vegades. El 9 de setembre de 1424, el rei Alfons el Magnànim el vengué a carta de Gràcia a Ramón Berenguer I de Llorac per la quantitat de 16.500 sous d'Aragó. Els Llorac governaren els destins del poble de Solivella al llarg de més de tres segles. D'aquesta família, en podem destacar la seva relació amb Ferran el Catòlic, i l'encàrrec del monarca de construir el santuari del Tallat, atenent l'aparició miraculosa d'una imatge de la Mare de Déu el 1475; la concessió del títol de baró de Solivella atorgat a Lluís-Pau de Llorac el 20 de setembre de 1599 per Felip III; així com també que els Llorac es feien enterrar a l'altar de la Mare de Déu del Roser del temple parroquial solivellenc. La darrera inhumació, el 23 de juny de 1807, va ser la de Joan Anton de Vilalba i de Llorac, tinent coronel dels Reials Exèrcits, agregat a la plaça de Barcelona.

El domini del castell i la seva baronia va passar a la família Despujol, que féu acte de venda del castell juntament amb uns terrenys que tocaven a la muralla i d'una finca coneguda com "Mas del Senyor". L'escriptura tingué lloc el 29 de març de 1870, i es va vendre per 5.000 duros a favor d'uns propietaris de Solivella, els quals despullaren aquesta preuada joia venent tot el bo i millor. El 1915 el castell era un munt d'enderrocs, i ja en propietat de l'ajuntament, aquest féu demolir el que en quedava, va dinamitar les malmeses parets perimetrals i va vendre la pedra al preu d'una pesseta i vint-i-cinc cèntims la carretada.

Aquell lloc quedà despullat, sense vida i el poc que en quedava restà allí abandonat, fins que l'any 1993

s'hi féu una petita actuació per reparar un mur, i a partir d'aquí va néixer l'interès ciutadà i municipal per treure de l'oblit les restes soterrades del solar del que fou tan esplèndid castell. Així, a partir de 1998 s'hi materialitzen uns camps de treball d'arqueologia del Departament de Joventut de la Generalitat i, finalment, l'any 2007 s'excava el cos principal del castell, i surten a la llum murs i contramurs que ens han fet entendre com era l'arquitectura de la planta baixa destinada a les tasques agrícoles; arcs rebaixats que han estat reconstruïts; la portalada principal, i el paviment del pati, format per reble de cantell, amb una disposició irregular en espiga, emmarcada en quadres rectangulars. La recuperació i restauració de la muralla exterior del costat nord-est és un potencial extraordinari que a la vegada ens mostra el seu sistema defensiu, amb nombroses espitlleres, que formen una barrera artillada. Tota aquesta feina tingué el seu moment culminant en l'acte d'inauguració de l'11 de juliol de 2009.

Després de tot plegat i a la vista dels resultats culturals de la recuperació i de la multitud elements de la seva decoració del segle XV, en guix policromat, s'endegà una altra fase per a la restauració i museïtzació d'aquest important llegat històric, que portà la implantació de la museografia, on es recull el material artístic del castell i que estableix la seva contextualització.

El museu pròpiament del castell, doncs, ens apropa a conèixer més àmpliament aquest monument, on se'ns mostra el domini territorial de la noblesa

catalana al segle XV i la posició dels Llorac; la recuperació econòmica del s. XVI, una vegada superats diversos conflictes, com la Guerra Civil Catalana de Joan II, entre d'altres, la qual cosa va permetre la renovació de castells. Entre aquests, alguns els convertiren en palau com és el cas de Solivella; una maqueta ens mostra hipotèticament com era el castell a la fi del segle XV, reconstrucció que ha estat possible a partir del resultat obtingut en les tasques d'excavació practicades i de diversos documents (inventaris i testaments) que ens diuen com s'organitzava la distribució de les estances del castell. Els elements arquitectònics del s. XV, l'espai interior i la decoració en guix, ens apropen a la bellesa i ens expliquen com deuriem bastir les sales i cambres, tot destacant uns guixos que formaven part de la decoració de la llar de foc de la sala gran del castell. Una visualització del retaule de la Mare de Déu de Mateu Ortoneda ens fa entendre com els Llorac bastiren les seves estances i, en aquest cas, la capella del castell amb ornaments i mobiliari de bon gust. Posteriorment, el retaule fou traslladat a la parròquia solivellenc fins al 1915. Actualment aquesta peça pictòrica la podem trobar al Museu Diocesà de l'Arquebisbat de Tarragona i recentment ha estat restaurada. Un altre apartat ens aporta informació sobre les armes abans de la pólvora: *la neurobalística* i les armes de foc, i *la pirobalística*, amb exhibició de diverses estructures defensives que evolucionen al llarg dels segles, d'acord amb les armes emprades en cada moment. Tot i que cal remarcar que el sistema defensiu del castell de Solivella, després de la remodelació que hi feren

els Llorac, el podem considerar com dels més avançats en el seu temps; l'espai museístic finalitza situant l'entorn geogràfic sota la influència del castell, on es mostren diversos exemples d'arquitectura dels segles XV i XVI, quan el moviment gòtic i medieval està acabant i el renaixentista i modern just comença a aparèixer, període conegut com a tardogòtic.

En el conjunt del museu hi destaca de forma preminent l'escultura de l'arcàngel Sant Miquel que va marxar de Solivella a una finca de la família Travé a Cubelles poc després de la venda del castell el 1870, i que hi va romandre fins al 6 d'abril de 2013, data en què fou traslladada novament a Solivella, restaurada i instal·lada definitivament en el Centre d'Interpretació del Castell de Solivella, el qual és a disposició de tothom des del 25 de març de 2015. Aquest Centre s'ha convertit en dinamitzador de recerques historiogràfiques i, a la vegada, en divulgador de la història de Solivella, espai integrat dins la xarxa museogràfica del Consorci del Museu Comarcal de la Conca de Barberà. ■

EL CASTELL DE SOLIVELLA

Escultura de l'arcàngel Sant Miquel, i sales del Centre d'Interpretació del Castell de Solivella i del renaixement a la Conca de Barberà, a l'edifici de la Societat de Solivella. Fotografies: Capdevila Solé.